

Perspectief voor de kermisbranche

Onderzoeksrapport

Wieke Ambrosius, Bastiaan Vinkenburg

13 september 2021

Berenschot

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Stand van zaken	3
3. Driedledige problematiek	4
4. Economische en maatschappelijke belangen	7
5. Perspectief voor langere termijn	9
6. Conclusie: in alle scenario's is op korte termijn steun nodig	11

Foto voorzijde: Hubert Bruls, burgemeester Nijmegen en voorzitter veiligheidsberaad op de Nijmeegse kermis (ANP)

Berenschot B.V., KvK-nummer: 30046663

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG Utrecht | Postbus 8039, 3503 RA Utrecht

Berenschot

1. Inleiding

In opdracht van de kermisbonden BOVAK en NKB heeft Berenschot een onafhankelijke verkenning uitgevoerd naar de aard en omvang van de problematiek waarmee de kermisbranche wordt geconfronteerd als gevolg van de coronamaatregelen. Doel van de verkenning is het komen tot aanbevelingen aan overheden en de branche zelf die op korte termijn een gezond toekomstperspectief voor de kermissen mogelijk maken.

Ten behoeve van deze verkenning hebben wij diverse onderzoeken en mediaberichten geraadpleegd. We hebben gesproken met exploitanten en organisatoren als vertegenwoordigers van de branche en met diverse burgemeesters en andere verantwoordelijken voor de kermissen bij overheden. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gesprekspartners.

In dit rapport schetsen wij eerst de stand van zaken. De kermisbranche doet zijn best om na een rampzalig verlopen kermisseizoen 2020, toch nog enig succes te maken van het kermisseizoen 2021. Maar er is een driedelige problematiek die de branche ernstig onder druk zet, op financieel, operationeel en relationeel vlak. Wij laten vervolgens zien dat er economische en maatschappelijke belangen in het geding zijn. Diverse ontwikkelingen in de branche zijn als gevolg van de coronacrisis sterk uitvergroot. Deze bedreigingen, maar soms ook kansen, dwingen tot nadere keuzes met gevolgen voor de korte maar ook de langere termijn. Ten slotte schetsen wij aan de hand van twee scenario's actueel en urgent handelingsperspectief voor zowel overheden als de spelers in de branche. Wij concluderen in het laatste hoofdstuk dat in alle scenario's op korte termijn steun nodig is om de kermisbranche een basis voor continuïteit te bieden.

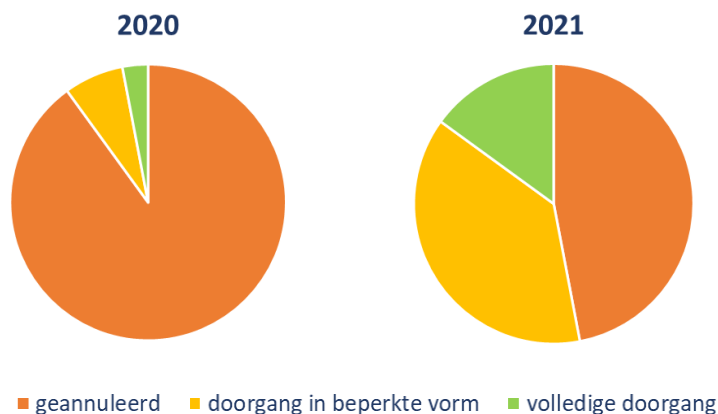
Gesprekspartners vanuit overheden / stakeholders	Gesprekspartners vanuit kermisbranche
Jan van Zanen, burgemeester Den Haag	Atze J. Lubach-Koers, voorzitter BOVAK
Paul Verhoeff, coördinator evenementen Den Haag	Hans van Tol, hoofdbestuurslid BOVAK
Hans Biesheuvel, Ondernemend Nederland	Jean van der Beek, bestuurslid NKB
Hubert Bruls, burgemeester Nijmegen, voorzitter Veiligheidsregio Gelderland-Zuid, voorzitter van het Veiligheidsberaad	Nicole Vermolen, lid OSK (Overkoepelende Stuurgroep Kermis)
Theo Weterings, burgemeester Tilburg	Rachel van Meetelen, lid OSK
Hans Janssen, burgemeester Oisterwijk	André Vonk, Buro de Kermisgids
Iris Meerts, burgemeester Wijk bij Duurstede	
Pascal Donkers, kermiscoördinator Gemeente Uden	

2. Stand van zaken

De kermisbranche draait al twee seizoenen zeer moeizaam en staat heel vaak stil. Wekelijks worden besluiten genomen of kermissen al dan niet doorgaan en welke maatregelen er dan gelden; er wordt van dag tot dag geleefd en gehandeld. We geven hier een indruk van de huidige stand van zaken.

Twee seizoenen vol annuleringen

Het jaar 2020 was een rampzalig jaar voor de kermissector. Normaliter vinden er ongeveer 1.500 kermissen per kermisseizoen plaats. Vorig jaar is 90% daarvan geannuleerd en vonden slechts 150 kermissen doorgang, veelal in beperkte vorm. Ook dit jaar is de situatie niet heel veel beter. Op het moment van schrijven is van ongeveer de helft van de kermissen bekend wat de status is: tot nog toe is de helft van de kermissen geannuleerd. In de tweede helft van het seizoen gaat hopelijk een aanzienlijk deel van de kermissen alsnog door, dankzij flinke inspanningen van organisatoren en exploitanten.

Doorgang met beperkingen

Als kermissen tijdens de coronacrisis wel doorgaan, is dit bijna altijd in beperkte vorm. Vanuit gezondheids- en veiligheidsperspectief zijn veel maatregelen begrijpelijk. Voorbeelden van beperkingen die de kermissen worden opgelegd als gevolg van de coronamaatregelen zijn:

- Kortere openingstijden, met name eerdere sluiting
- Beperking of verbod van horeca, in het bijzonder alcoholverkoop
- Veel minder beschikbare plaatsen voor attracties
- Toegangshekken in plaats van vrije inloop
- Tekort aan beschikbaarheid van politie
- Openbare ruimte is toegewezen aan terrassen van lokale horeca
- Verplaatsing van centrum naar B-locatie
- Karakter van de kermis: kinderkermis

3. Driedledige problematiek

De kermisbranche is door de coronacrisis en de maatregelen ernstig in de knel geraakt. De stevige en meervoudige problematiek komt met name voort uit de coronamaatregelen, maar is ook een uitvergroting van ontwikkelingen die al langer spelen en de branche onder druk zetten. De problematiek van de branche betreft drie onderwerpen, die we hier benoemen en vervolgens toelichten met voorbeelden:

- A) Financiële problematiek – de exploitatie van kermissen
- B) Operationele problematiek – de realisatie van kermissen
- C) Relatieve problematiek – de positie van kermissen

A) Financiële problematiek

De exploitatie van kermissen staat zwaar onder druk. De noodsteun van het Rijk biedt tot nog toe enig soelaas, maar kan bij lange na de geleden schade niet compenseren. Zonder extra financiële steun is de continuïteit van veel kermisbedrijven ernstig in gevaar.

- De sector heeft te maken met een **enorme terugval in inkomsten**. Als er geen kermissen plaatsvinden zijn er geen inkomsten voor de kermisondernemers. De variabele lasten van tijdelijk personeel en transport vervallen daarmee. Maar de branche kent hoge doorlopende vaste lasten zoals verzekeringen, onderhoud en rente, die niet met inkomsten worden gecompenseerd. De branche heeft hier al diverse onderzoeken naar laten uitvoeren. Panteia heeft in mei 2020 deze problematiek geïnventariseerd. Onderzoek van Planje Accountants leidde tot een raming van vaste kosten in 2020 die niet met inkomsten worden gedekt van € 82 mln.
- Bij het wél doorgaan van de kermissen maar in beperkte vorm neemt het **exploitatieprobleem verder toe**. In dat geval heeft de exploitant alle vaste kosten, alle reguliere variabele kosten, en daar bovenop aanvullende kosten in verband met de coronamaatregelen. Hier staat tegenover dat de beperkende maatregelen leiden tot een veel lagere omzet:
  - Het laten plaatsvinden op B-locaties en/of met gereguleerde bezoekersaantallen (om de 1,5 meter te kunnen borgen) geeft substantieel lagere bezoekersaantallen. In Venray waren dit jaar dagelijks 7.000 bezoekers in plaats van de gebruikelijke 50.000 bezoekers per dag, aldus exploitanten, nog geen 15%.
  - Beperking van de openingstijden, met name vervroegde sluiting, leidt tot veel lagere bestedingen van bezoekers bij de attracties. Exploitanten geven aan dat het 2 uur eerder sluiten van een kermis tot halvering van de dagomzet leidt.
  - Kermissen met een verbod op alcohol leiden tot bijzonder veel omzetverlies in de horecakramen, en daarmee enorme inkomstenderving.
- Het **seizoensmatige karakter** van de kermis versterkt de financiële problematiek. Het kermisseizoen loopt van april tot en met oktober. In deze 7 maanden moeten alle inkomsten worden gegenereerd en noodzakelijke reserves worden opgebouwd voor de 5 wintermaanden. In 2021 worden de coronamaatregelen naar alle waarschijnlijkheid afgebouwd per eind september, wat dus te laat komt voor de kermisbranche.
- De overheid heeft **steunmaatregelen** voor de coronaproblematiek ontwikkeld. Kermisondernemers hebben hier ook wel gebruik van kunnen maken, bijvoorbeeld van de TVL. De evenementenmodule, waar kermissen vaak naar worden verwezen, betreft echter slechts compensatie van omzetverlies in de zomer als er geen enkele omzet in de andere kwartalen wordt gerealiseerd. Omdat kermissen in oktober nog wel omzet kunnen draaien, sluit de evenementenmodule niet aan op de kermisbranche. Dat de overheid de generieke noodsteun per 1 oktober wil stopzetten, betekent een groot financieel risico voor deze branche zolang de beperkende maatregelen blijven gelden, omdat er geen reserves konden worden opgebouwd.

- De kermisbranche kent een groot ondernemersrisico, wat in mooie seizoenen ook tot goede resultaten kan leiden. Maar de marges zijn smal. Grote attracties vereisen bovendien **flinke investeringen** en hoge lasten voor de aanschaf, onderhoud en verzekeringen. De kermisbranche is een kwetsbare sector met veel familiebedrijven en weinig kapitaal, mede doordat de kermisbedrijven van generatie op generatie worden doorgegeven. Uittreden uit de branche via verkoop van het bedrijf is in slechte tijden zeer ongunstig, zo niet onmogelijk, waardoor stoppen nu geen optie is. De kermissector vormt met elkaar een sociaal vangnet. Heeft de ene ondernemer het financieel zwaar, dan wordt deze gesteund door de andere ondernemer. “*We vormen één grote familie,*” zeggen exploitanten. De huidige crisis raakt echter iedereen in de sector, waardoor er in het vangnet grote gaten vallen.

B) Operationele problematiek

De kermisexploitanten worden door de coronamaatregelen geconfronteerd met veel operationele kwesties en hobbels die in elk dorp en elke stad opnieuw moeten worden overwonnen. De branche heeft grote behoefte aan meer zekerheid en duidelijkheid.

- Besluitvorming omtrent kermissen vindt plaats op meer niveaus en kent daarmee een **dubbele ballotage**. In tijden van corona brengt dat extra onzekerheid met zich mee. Zelfs terwijl vanuit de Rijksoverheid het organiseren van kermissen alweer een aantal maanden is toegestaan binnen de geldende maatregelen, is een lokaal besluit alsnog doorslaggevend voor doorgang en beperkingen. Hierbij is de situatie per gemeente verschillend en daarmee ook de overwegingen en uiteindelijke besluitvorming. Organisatoren en exploitanten geven aan dat zij lokaal telkens weer moeten bevechten wat er mogelijk is.
- De kermis vormt een **integraal geheel**, een combinatie van een of meerdere grote publiekstrekkers, attracties voor de hele familie, horecagelegenheden, etc. Het draait om het samenspel van verschillende vormen van vermaak. Het wegblijven van grote attracties (want hoge vaste lasten en daardoor nog minder rendabel op een kermis in afgeslankte vorm) heeft daarmee direct impact op de andere kramen.
- De noodzakelijke voorzorgsmaatregelen (opstelling van kramen/plattegrond, hygiënevoorschriften, looproutes en dergelijke) geven organisatorische uitdagingen en vragen om extra afstemming omtrent de juiste vergunningen en handhavingsbeleid. Organisatoren hebben daar inmiddels wel ervaring mee maar moeten het wel **telkens opnieuw uitleggen**, wat regelmatig gepaard gaat met forse discussies.
- De kermisbranche heeft snel gezorgd voor protocollen en voor erkenning als doorstroomlocatie. Daarmee is de praktijk van kermissen in principe vergelijkbaar met die van markten, veel meer dan met evenementen, waarvoor geldt dat bezoekers een vaste zitplaats hebben. Kermissen worden echter door gemeenten **niet eenduidig behandeld**, juist omdat deze telkens in andere opzichten afwijken van andere publieksactiviteiten.
- Er heerst een **gevoel van onbegrip** bij de exploitanten over de besluitvorming en doorslaggevende factoren in de vergunningverlening. “*Vorig jaar hebben we laten zien dat we in staat zijn een kermis te organiseren op 1,5 meter, met goedgekeurde protocollen en positieve evaluatieverslagen. Toch mogen veel kermissen dit jaar alsnog niet doorgaan. Er speelt veel onterechte angst mee in die overweging.*”

C. Relationale problematiek

De kermisbranche worstelt met zijn positie, met name richting de overheid. Er is veel onduidelijkheid maar ook wantrouwen tussen overheden en exploitanten. De branche vraagt om meer aandacht en erkenning van de wederzijdse belangen, de overheid vraagt daar ook wat voor terug.

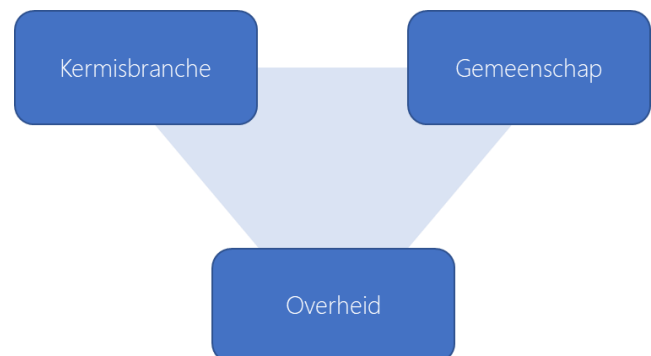
- Gemeenten hebben, logischerwijs, het gehele jaar te maken met lokale horeca en marktexploitanten, en maar één of enkele keren per jaar met de kermis. Daardoor staat de kermis **minder op het netvlies** en in de beleving van de kermisbranche ook lager op de prioriteitenlijst.

- Er is sprake van een gevoel van (wederzijds) **gebrek aan vertrouwen en wederkerige erkenning en waardering** tussen de branche en de landelijke en lokale overheid. Ook de relatieve onbekendheid van wat er nu echt gebeurt en welke vraagstukken leven voor de branche spelen mee in de onderlinge verhoudingen. De heersende beeldvorming (*“ondernemers zijn cowboys, ambtenaren zijn bangeriken”*) maakt dat vanuit die optiek vooringenomen naar elkaars denken en handelen wordt gekeken en geoordeeld.
- Het feit dat de door staatssecretaris Mona Keijzer toegezegde noodsteun aan de kermisbranche **niet is gerealiseerd**, draagt niet bij aan het gevoel echt gehoord en erkend te worden.
- De **framing in de media** werkt de sector tegen. Er wordt toch vooral geschreven over ongeregelde heden die hebben plaatsvonden, terwijl verreweg het merendeel van de kermissen ordelijk verloopt. Ook een aantal coronabrandhaarden worden toegekend aan de kermis, terwijl deze bij nader onderzoek buiten de kermis in cafés blijken te zijn ontstaan.
- Burgemeesters, zo blijkt uit dit onderzoek en uit ervaringen van kermisorganisatoren, hebben vaak het gevoel alles op alles te zetten om de kermis in hun gemeente doorgang te laten vinden. Zij stellen dan wel een aantal voorwaarden en leggen beperkingen op vanwege coronamaatregelen. Zij krijgen daar voor hun gevoel vanuit de ondernemers weinig waardering en begrip voor terug.
- Andersom is eveneens sprake van een **gevoel van onbegrip**, met name ook voor de exploitatiekant van het verhaal. De ondernemers laten vooral weten dat hun belang niet is gediend omdat zij binnen deze beperkingen niet rendabel kunnen ondernemen.
- Er zijn overheden die de opstelling van de exploitanten en organisatoren als **weinig proactief en creatief** ervaren, terwijl het toch duidelijk is dat de omstandigheden om aanpassingen vragen.
- Er zijn ook **goede voorbeelden** van succesvol en naar tevredenheid van beide zijden aangepaste kermissen, zoals in Uden, Tilburg en Arnhem, waar ruime alternatieve locaties beschikbaar zijn gesteld.

4. Economische en maatschappelijke belangen

In dit hoofdstuk laten wij zien dat de belangen die verschillende actoren hebben bij het succes van de kermis in elkaars verlengde liggen. We onderscheiden economische en maatschappelijke belangen, die veel verder reiken dan deze tijd van crisis.

We brengen die belangen in beeld vanuit drie gezichtspunten van actoren in dit speelveld, namelijk van de kermisbranche, de gemeenschap en de overheid:

Kermisbranche

De branche bestaat om te beginnen uit de circa 1.000 exploitanten. Hun belangen worden vertegenwoordigd door de BOVAK en de NKB. Kermissen worden georganiseerd door bureaus, maar ook door lokale stichtingen en verenigingen en soms gemeenten zelf. Bij kermissen zijn veel leveranciers van consumpties, attracties, prijzen en dergelijke betrokken. Er zijn bij de opbouw, uitvoering en afbouw van kermissen veel arbeidskrachten actief.

Gemeenschap

Kermissen vinden plaats in steden en dorpen en bereiken daarmee de lokale maar ook regionale gemeenschap. Dit betreft natuurlijk de bezoekers van de kermissen, individueel en in groeps- en familieverband, die vaak uit de gehele gemeente maar ook de verre omtrek komen. Ook de omgeving heeft veel te maken met de kermis; zo hebben omwonenden lusten en lasten. Voor lokale ondernemers zoals horeca brengt de kermis juist extra aanloop, aandacht en handel.

Overheid

De overheid heeft op verschillende manieren invloed op de kermis. Gemeenten organiseren en/of faciliteren kermissen, veiligheidsregio's zien toe op de openbare orde en het Rijk draagt bij via regelgeving en steunmaatregelen. De overheden dragen daarmee bij aan de waarde en betekenis die de kermis heeft in Nederland en voor de gemeenschap, soms financieel maar in elk geval via operationele ondersteuning en via legitimatie, zoals het uitdragen van bestuurlijk draagvlak voor kermissen. Dit past in het gedachtegoed van publieke waarde van Harvard-professor Mark Moore.

Economische belangen versterken elkaar

De verschillende actoren hebben economische belangen die overlap vertonen en elkaar versterken.

- De kermisbranche zelf heeft belang bij het goed draaien van de sector. De exploitanten verdienen hun brood met het uitbaten van een of meerdere attracties. Het zijn veelal familiebedrijven, waarbij iedereen meewerkt en meereist.
- Het telkens weer op- en afbreken van de attracties zorgt voor een (laagdrempelige) vorm van werkgelegenheid voor exploitanten zelf maar ook voor tijdelijke arbeidskrachten.
- Het economisch belang raakt ook aanpalende sectoren. De kermisbranche heeft diverse toeleveranciers en samenwerkingspartners, waaronder installatiebedrijven, onderhoudsbedrijven, fabrikanten en horecagroothandels. Deze zijn alle direct verbonden aan het economisch succes van de kermis.

- De middenstand profiteert van de komst van de kermis. De lokale horecaondernemers genereren forse extra inkomsten door de grote groepen bezoekers die voor, tijdens en na het bezoeken van de kermis in de horeca belanden. Ook het lokale mkb profiteert van de komst van extra bezoekers aan de gemeente.
- De lokale overheid heeft economisch belang bij het in stand houden van de kermis. De gemeente ontvangt pachtgelden (verhuur van staangelden op kermisterreinen) en heeft indirecte inkomsten vanuit extra parkeren en bezoekers die verblijven en (extra) consumeren in de gemeente.

Kortom, de economische belangen van de kermis reiken verder dan de exploitanten zelf. De zware financiële problemen die op dit moment in de branche aanwezig zijn, hebben daarmee negatieve impact op alle andere actoren.

Maatschappelijke belangen liggen op één lijn

Naast economische belangen dient de kermis diverse maatschappelijke belangen. Ook voor deze belangen geldt dat zij vanuit verschillende invalshoeken bezien in elkaars verlengde liggen.

- Voor de kermisexploitanten is de kermis een ‘way of living’. Er is vaak sprake van een rijke familiegeschiedenis bij kermisbedrijven. De kermis is de oudste vorm van vermaak, een eeuwenlange traditie en wezenlijk onderdeel van de Nederlandse cultuur. Hiermee kan de kermis worden gezien als immaterieel erfgoed dat generatie op generatie wordt doorgegeven.
- De behoefte aan diverse soorten kermisonderdelen verandert. Het ‘kijkwerk’, de voorstellingen in kermistheaters, is nagenoeg verdwenen. De kermis moet zijn best doen om de tradities in stand te houden, gegeven het veranderend uitgaansgedrag en ook het zware beroep van kermisexploitant.
- Voor bewoners en bezoekers biedt de kermis vermaak, *“het is een volksactiviteit, een feest voor iedereen,”* en draagt bij aan de leefbaarheid van de gemeenschap, met name ook in de kleinere gemeenten. Zeker in dorpen vormt de kermis het jaarlijkse hoogtepunt. Het is een mogelijkheid tot ontmoeting en verbinding: *“De kermis brengt mensen van alle randen en standen bij elkaar.”* Niet alleen voor de jeugd biedt de kermis vertier, het is een uitje voor de hele familie, alle generaties komen er samen.
- De kermis geeft gemeenten de mogelijkheid hun inwoners iets moois te bieden, zeker nu in de coronatijden weinig mogelijk is. De kermis is een laagdrempelige en betaalbare vorm van vermaak. *“Het is net even een andere sfeer in de stad, een ander type vermaak.”*
- Vanuit het overheidsperspectief dient de kermis een belang in het voorkomen van onrust. De kermis vormt een uitlaatklep voor de jeugd, in tijden van corona extra van belang. Het oude gezegde ‘Geef het volk brood en spelen’ is hier van toepassing. Of zoals Jan van Zanen, burgemeester van Den Haag, het verwoordt: *“De kermis is een maatschappelijk ventiel.”* Ten tijde van de kermis waren er weinig onregeligheden in zijn stad.

5. Perspectief voor langere termijn

De kermisbranche heeft te maken met een aantal ontwikkelingen die van invloed zijn op de levensvatbaarheid van de branche op de langere termijn. Juist de bedreigingen zijn door de coronacrisis aanzienlijk uitvergroet. Er zijn echter ook kansen die in een stroomversnelling komen. Deze ontwikkelingen vormen een aanleiding om in samenspraak met stakeholders en overheden enkele gewenste en/of onvermijdelijke transitie in de branche in gang te zetten, juist nu er publieke aandacht voor de branche is. We nemen de ontwikkelingen door in dezelfde drieslag als waarmee de problematiek in de coronacrisis is beschreven: financieel, operationeel en relationeel.

Financieel perspectief: gemiddeld gezonder worden

De kermisbranche is een business met een zeer risicovol verdienmodel. De omzet is altijd afhankelijk van het weer en andere niet of nauwelijks te beïnvloeden omstandigheden. Het kan dus ook heel goed uitpakken en er zijn veel kermissen in het land waarvan de exploitatie normaal gesproken prima gaat. Dan kan er goed worden verdiend en ontstaan reserves voor investeringen en mogelijk innovaties. Informatie over de winstgevendheid van soorten attracties en locaties wordt niet al te veel uitgewisseld, want het is ook een branche met veel concurrentie.

In deze economische en maatschappelijke crisis heeft de branche het uitzonderlijk lastig. De coronacrisis kan een aanzet bieden om de branche als geheel gemiddeld financieel gezonder te laten worden. Daarbij zullen wel slachtoffers vallen. Er zijn hierbij twee factoren van belang, namelijk de gezondheid van de branche als geheel en de specifieke kenmerken van de branche die de grote gevoeligheid voor de coronacrisis en het najlen van de maatregelen veroorzaken.

Economische marktprincipes herleven

De ruime generieke maatregelen van het Rijk hebben ervoor gezorgd dat de economie grotendeels is blijven draaien. Er zijn zelfs veel minder faillissementen in Nederland geweest dan in normale tijden. De economie groeit dit jaar alweer met 4%. Het Centraal Planbureau en met hem veel economen pleiten ervoor dat het rijk de noodsteun aan het bedrijfsleven in het algemeen zo snel mogelijk stopzet. Door de steun worden bedrijven die niet efficiënt werken in leven gehouden. Dat remt de economische ontwikkeling en kan, volgens economen die worden geciteerd in Algemeen Dagblad van 25 augustus 2021, zelfs tot zogenoemde 'zombiebedrijven' leiden, bedrijven die alleen door steun in leven blijven. Naar het zich laat aanzien wordt de generieke steun aan bedrijven vanaf oktober gestopt. Dat betekent niet dat alle bedrijven gered zullen zijn. Bedrijven die na de crisis niet volop draaien, hebben mogelijk een verdienmodel dat niet toekomstbestendig is, en economen vinden dat die bedrijven ook niet kunstmatig in leven moeten worden gehouden. Als de reguliere economische marktprincipes weer gelden zoals in normale tijden, dan zullen er inderdaad ook weer kermisbedrijven omvallen.

Beperkende maatregelen bedreigen de markt

Voor een aantal specifieke branches geldt dat het stopzetten van de steun te vroeg komt, omdat de doorstart nog niet kan worden gemaakt vanwege geldende beperkingen of achterblijven van de marktvraag als gevolg van de coronacrisis. Voorbeelden hiervan zijn, naast de kermisbranche, de horeca, de vervoerssector, de evenementenbranche en de culturele en creatieve sector. Die laatste sector verwacht in seizoen 2021/2022 nog te worden geconfronteerd met een derving van inkomsten van circa € 1 mld. Er is vanwege de overheidsmaatregelen in deze sectoren nog geen normale markt van vraag en aanbod. Hoe langer de maatregelen doorwerken, hoe langer er dus ook financiële overheidssteun nodig is. Het ligt niet in de lijn der verwachting dat de noodsteun blijft voortduren zolang de markten in deze sectoren nog niet geheel hersteld zijn. Het is echter aannemelijk dat het op korte termijn stopzetten van financiële steun te vroeg is om de economische marktprincipes al weer hun werk te laten doen, zeker ook in de kermisbranche. Het handelingsperspectief voor de korte termijn dat wij schetsen in hoofdstuk 6 speelt hierop in.

Operationeel perspectief: goed voorbeeld geven

De opgelegde beperkingen tijdens de coronacrisis laten zien hoe bijzonder het eigenlijk is dat in dorpen en steden een (of soms meer) keer per jaar de boel totaal op stelten wordt gezet en een groot deel van de bevolking op centrale pleinen bijeenkomt voor het grote feest dat kermis is. Ook al voor de coronacrisis merkten de organisatoren en exploitanten dat de hernieuwde kijk op inrichting en gebruik van steden tot meer praktische problemen gaat leiden. Als voorbeelden worden genoemd dat pleinen vergroenen met meer perken en bomen, en dat op veel parkeerplaatsen laadpalen staan opgesteld, waardoor de beschikbare ruimte wordt ingeperkt en lastiger te verdelen is. Ook komen er meer regels voor afval, in het bijzonder plastic.

Diverse gesprekspartners benoemen ook kansen van deze ontwikkelingen. De kermisbranche kan zich innovatief en creatief tonen door niet alleen volgend maar ook leidend te zijn. Kermissen kunnen proactief zijn in het beperken van overlast van onder meer geluid en afval (plasticvrije kermis). In coronatijd wordt de vrije inloop van kermissen node gemist, maar er zijn ook voordelen van *crowd control* waar de kermissen nu noodgedwongen ervaring mee opdoen, die in de toekomst kunnen worden benut om drukte te kunnen beheersen en onrust in de hand te houden. Dergelijke veranderingen maken het ook voor overheden makkelijker en meer aanvaardbaar om kermissen meer ruimte te geven.

Relationeel perspectief: blijf in gesprek

De coronacrisis heeft helder aan het licht gebracht dat het de kermisbranche veel moeite kost om zijn verhaal op de juiste plekken te beleggen. Er is veel onbegrip bij stakeholders over de problematiek waarmee de kermissen worden geconfronteerd. Ook in normale tijden blijkt dat binnen gemeenten niet altijd helder is wie bestuurlijk verantwoordelijk is voor de kermissen. Vaak zijn de diverse beleidsmatige onderwerpen die betrekking hebben op kermissen over veel portefeuilles verdeeld, zoals economie, evenementen, horeca, ruimte, verkeer, veiligheid en vergunningen. Als iedere wethouder over een deel gaat, gaat niemand over het geheel, is de ervaring.

Uit dit onderzoek is wel gebleken dat de belangen van de kermisbranche en de overheden, vooral gemeenten, in elkaars verlengde liggen. De coronacrisis heeft ertoe geleid dat de kermissen beter op het netvlies zijn gekomen en er ook bestuurlijk meer aandacht voor is gekomen. Er zijn bovendien verschillende belangenbehartigers naar voren getreden die het draagvlak voor kermissen hebben versterkt.

Er is momentum om als branche positief en constructief in gesprek te gaan met stakeholders, in het bijzonder overheden. Het is aan te bevelen om binnen de kermisbranche duidelijk af te spreken wie bij welke overheidslaag de woordvoerder namens de branche is, en met welke boodschappen hij of zij op pad wordt gestuurd. Evenzo helpt het als gemeenten helder maken aan de kermisbranche en organisatoren wie zich binnen de stad of gemeente bestuurlijk verantwoordelijk voelt en zich hard maakt voor de kermis. Dat helpt om in de toekomst het gesprek over de kermis aan de juiste tafel te voeren, vanuit wederzijds begrip en vertrouwen.

6. Conclusie: in alle scenario's is op korte termijn steun nodig

In dit onderzoek hebben wij toegewerkt om vanuit de huidige problematiek en belangen, perspectief voor de toekomst van de kermisbranche te schetsen. Het onderzoek is actueel en urgent, omdat in de maand september door met name de Rijksoverheid keuzes worden gemaakt die cruciaal zijn voor de continuïteit van de branche. Daarom herhalen wij in dit laatste hoofdstuk **de dringende behoefte aan steun**. We benoemen vervolgens twee scenario's die zich volgens onze gesprekspartners kunnen aandienen. Er kunnen op basis hiervan keuzes worden gemaakt die op korte termijn handelingsperspectief bieden aan de branche zelf en aan de lokale overheden.

Steun bieden voor reeds geleden schade in 2020 en 2021

We benadrukken bovenal dat de kermisbranche dringend behoefte heeft aan financiële steun om de gederfde inkomsten van de afgelopen anderhalf jaar te compenseren. Ondanks toezeggingen vanuit het Kabinet is er geen specifieke steun voor de kermisbranche beschikbaar gekomen. Het kermisseizoen 2021 is inmiddels vrijwel afgelopen, er kan dit jaar dus nauwelijks meer worden verdiend en er zijn geen buffers opgebouwd voor de winter. Dit rapport maakt duidelijk dat de ondernemers in de kermisbranche in zwaar weer verkeren en dat passende financiële steun onmisbaar is om de reeds geleden schade enigszins te verzachten.

Zekerheden bieden voor najaar 2021 en heel 2022

Als we vooruitkijken naar het najaar en het kermisseizoen 2022, zijn er twee scenario's waarin het Rijk en de gemeenten beide een belangrijke rol spelen en waartoe nu essentiële keuzes voorliggen:

A) Alle beperkingen opgeheven: volle kracht vooruit!

De mogelijkheid bestaat dat de Rijksoverheid op korte termijn besluit om alle beperkende maatregelen rond corona op te heffen. Er zijn dan van rijkswege geen begrenzings meer aan bezoekersaantallen per activiteit en openingstijden en er hoeft geen anderhalve meter afstand te worden gehouden. Voor de kermissen is het van groot belang om ook de komende tijd niet als evenement te worden beschouwd maar als doorstroomlocatie, zonder verplichting van coronatoegangsbewijs. Om het dan mogelijk te maken dat kermissen weer volledig open kunnen gaan en op volle kracht kunnen draaien, moeten de lokale overheden ruimhartig omgaan met de kermissen. Gemeenten kunnen de kermissen goed faciliteren door onder meer:

- Besluiten en communiceren waar en wanneer de kermissen nog dit najaar en in 2022 plaatsvinden
- Breed openstellen van inschrijvingen voor organisatoren en exploitanten voor kermissen in heel 2022
- De kermissen ruimte bieden op de normale locaties in het centrum van steden en dorpen
- Adequaat en proactief omgaan met vergunningsverlening, in goed overleg met organisatoren

B) Beperkingen worden voortgezet: noodsteun ook voortzetten!

Als er beperkingen blijven gelden, ook voor doorstroomlocaties zoals kermissen, dan heeft dit en ander onderzoek aangetoond dat de overheidsmaatregelen nog steeds grote gevolgen hebben voor de financiën en de operatie van kermissen. Kermissen moeten dan ook in aanmerking komen voor noodsteun in een passende vorm. Als generieke steunmaatregelen worden stopgezet, doet de Rijksoverheid er goed aan om aan de kermisbranche specifieke en passende steun te verlenen, ter compensatie van gederfde inkomsten, ongedekte vaste lasten en de extra kosten die bijvoorbeeld toegangsvoorzieningen, monitoring en beveiliging met zich meebrengen.

Deze boodschap is ons meegegeven vanuit de branche en evenzeer vanuit betrokken burgemeesters en andere bestuurders. Ook de recente eindrapportage van tweede informateur Mariëtte Hamer bevat bouwstenen voor het kabinetsbeleid die ook voor de kermis pleiten: op weg naar een nieuwe duurzame economie met sterker verdienvermogen, moeten het bruisend cultureel leven, evenementen en horeca worden ondersteund.